

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának tevékenysége 1973-ban és 1974-ben

ZALLÁR Andor

Könyvtárügyünk fejlődése során újra meg újra időszerűvé válik azoknak a szervezeti formáknak a megteremtése, amelyek a növekvő társadalmi igények jobb kielégítését ígérik. Az eddig kialakult hálózati strukturán belül a kihasználatlan lehetőségek, főleg az együttműködés területén, újabb erőforrásokat tárhatnak fel. A kooperációtól várható előnyökről lemondani ma már sehol nem lehet, az együttműködés különböző formáinak megvalósítása nemcsak egy-egy könyvtár vagy hálózat érdeke, de országos jelentőségű.

Ilyen megfontolások alapján a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárügyi Osztálya 1972. év végén a korábbiaknál szélesebb alapokon újjászervezte az egyetemi könyvtárigazgatók kollégiumát. Ennek során helyet biztosított a Kollégium munkájában az ország minden egyetemi könyvtárigazgatójának és vezetőjének. A Könyvtárügyi Osztály célja, hogy a kollégium újjászervezésével kiszélesítse az együttműködést, elmélyítse az egyetemi könyvtárak kapcsolatait, erősítse a Könyvtárügyi Osztály és a könyvtárak közötti véleménycserét és az un. szakegyetemi könyvtárakat - amelyek nem tartoznak a Kulturális (az akkori Művelődésügyi) Minisztérium közvetlen felügyelete alá - a korábbinál jobban bevonja a könyvtárügy vérkeringésébe.

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának működési szabályzata szerint a Tanácsnak mint rendszeres munkaértekezletnek és vitafórumnak feladata:

- a) az egyetemi könyvtárak szakfelügyeletének segítése,
- b) a Művelődésügyi (ma: Kulturális) Minisztérium Könyvtárügyi Osztálya és az egyetemi könyvtárak közötti információcsere biztosítása,
- c) az egyetemi könyvtári munka tervszerű fejlődésének elősegítése helyzetelemző és problémamegoldó tanulmányok, tervek megvitatásával és egyeztetésével,
- d) valamint az egyetemi könyvtárakat érintő döntéshozatali folyamatban való aktív részvétel.

A Tanács ülésein rendszeresen részt vesz a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárügyi Osztályának képviselője, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatója. A Tanács elnöke az egyetemi könyvtárak mindenkori szakfelügyelője, akit e feladattal a Könyvtárügyi Osztály biz meg. Tagjainak információellátása érdekében az ülések írásos anyagán kívül a résztvevő könyvtárak rendszeresen megküldik egymásnak évi beszámolóikat,

a működésükre vonatkozó hivatalos dokumentumokat és egyéb kiadványokat. Ezáltal a könyvtárak közötti információcseréhez megteremtik az alapokat.

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsa ülésein a megtárgyalt referátumok minden esetben gondos előkészítő felmérések, adatgyűjtések alapján készültek. Az üléseken igen élénk viták új terveket és megoldásokat érleltek s az erre vonatkozó javaslatok a testület egyhangú támogatásával kerültek a Könyvtárügyi Osztály útján az illetékes hatóságok elé.

Az alábbiakban autoreferátumokban számolunk be az ülésen tárgyalt témákról.

1973.

A MAGYARORSZÁGI EGYETEMI KÖNYVTÁRAK IRODALOMGYŰJTŐ TEVÉKENYSÉGÉNEK IDŐSZERŰ PÉNZÜGYI PROBLÉMÁIRÓL

CSÚRY István könyvtárigazgató
Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára, Debrecen

A hazánkban működő közel 2000 tudományos és szakkönyvtár közül 18 (=1%) egyetemi központi és mintegy 460 (=23%) e központok hálózatába tartozó tanszéki, tanszékcsoporthi, klinikai stb. könyvtár. Az összes tudományos és szakkönyvtár állományát kitevő mintegy 30 000 000 egységből kb. 10 000 000 (=33%) e hálózatok gyűjteményeiben, ezen belül is kb. 7 000 000 egység (=23%) a központi könyvtárakban szolgálja a tudományos kutatást és a művelődést. Az egyetemi könyvtárak állománya 1972-ben vétel útján kb. 80 000 kötetrel gyarapodott.

Egyetemi könyvtáraink egy része történelmi távlatban is kiemelkedő intézménye a magyar kulturának. Az anyaintézményen belül ellátandó primér funkciójukon túlmenően egyetemi könyvtáraink (mint az országos könyvtári rendszerhez tartozó s annak gyűjtőköri együttműködésében résztvevő nyilvános könyvtárak) országos jelentőségű irodalomgyűjtési feladatokat teljesítenek.

Az egyetemi könyvtárak évi gyarapodásának kívánatos mértékét különféle megközelítések alapján becsülve 300 000 könyvben és 37 000 folyóiratféleségben jelölhetjük meg. E szintet öt évvel ezelőtt mintegy 65-70%-ig sikerült megközelíteni. 1967 óta azonban a könyvek, folyóiratok árának rohamos emelkedése miatt a folyóiratelőfizetés vonalán stagnálás, a könyvbeszerzés terén állandó visszaesés következett be (1972-ben 7%).

Az ismerttetett negatív tendencia megállítása és pozitív irányba fordítása céljából a referátum javaslatokat fogalmaz meg az objektive szükséges irodalomellátottsági szint elérésére, továbbá a gazdasági feltételek ill. az irodalmi bázis hatékonyabb felhasználására vonatkozólag.

A KÖNYVTÁRHASZNÁLAT ÉS A SZAKIRODALOMKUTATÁS OKTATÁSÁNAK HELYZETE AZ EGYETEMI KÖNYVTÁRAKBAN

HÉBERGER Károly könyvtárigazgató
Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára

A helyzetkép kérdőíves felmérés alapján készült. Külön vizsgáltuk a könyvtárhasználati és külön a szakirodalom-kutatási oktatást. A könyvtárhasználati oktatással kapcsolatos helyzetkép egyetemi könyvtárainkban általánosságban kedvező. A 18 egyetemi könyvtár közül 14-ben szervezett formában folyik a könyvtárhasználat oktatása. Nagyon kedvező jelenség, hogy valamennyi egyetemi könyvtárunkban tartanak helyszíni bemutatót. A könyvtárismertető előadások és a könyvtári tájékoztatók szakszerűen és pontosan eligazítják a hallgatókat a könyvtár szolgáltatásaiban, a kölcsönzés és a helybenolvasás szabályaiban. Sajnos, 8 egyetemi könyvtár jelenleg még nem rendelkezik tájékoztató kiadvánnyal.

Rendkívül örvendetes, hogy egyetemi könyvtáraink többségében (15-ben) folyik valamilyen formában a szakirodalmi ismeretek oktatása. Komoly eredménynek tekinthetjük az oktatás segédkönyveit, amelyek egyuttal a legfontosabb forrásanyagok adatait is tartalmazzák s így a vonatkozó szakterületek (kohászat, bányászat, építészet, közlekedés, orvostudományok stb.) tájékoztató munkájában is jól használhatók. Az oktatásban a hallgatói munka értékelése és lezárása csak néhány egyetemen kielégítő; ahol az indexalírással fejezik be az oktatást, ill. ahol a szigorlat értékelésébe beszámítják az irodalmazási tevékenységet. Az oktatásra fordított időtartamot szinte mindenütt keveslik és az óraszám növelését javasolják. A helyzetfelmérés jól tükrözi, hogy az egyetemi könyvtárak a lehető legjobban összekapcsolják az irodalmazási oktatást az egyetemi hallgatók munkájával, így pl. szemináriumi dolgozathoz, évközi feladathoz, tudományos diákköri munkához, szakdolgozathoz ill. diplomatervezettséghez végzik a konkrét irodalomkutatást. Ily módon az irodalmazási ismeretek elsajátításában a hallgatók maguk is érdekeltek.

Az oktatási vázlatok meggondoltak, s a szűk időkeretekben többet nem is lehet kitűzni. Mégis felvethető, hogy a legkorszerűbb tájékoztató eszközökkel (számítógépes tájékoztató, gyorsindex stb.) csak kevés helyen foglalkoznak. A szakirodalmi ismeretek oktatásában nagymértékben kell a külföldi forrásanyagokat és dokumentációs eszközöket használni, ezért nagyon figyelemre méltó, hogy az egyetemi hallgatók idegennyelv-ismeretét majdnem mindenütt gyengének ítélik.

A könyvtárigazgatói tanács tagjai megtekintették a műegyetemi könyvtár munkájáról készült oktatófilmet, az irodalmazási oktatásról készült színes diaképsorozatot, az írásvetítőre készített szemléltető anyagot, hivatkozási példákat és hallgatói válaszokat az oktatással kapcsolatban.

EGYETEMI KÖNYVTÁRAK SZOLGÁLTATÁSAI ÉS KOORDINÁLÁSUK
KOVÁTS Zoltán könyvtárigazgató
Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára

A 18 egyetemi könyvtár számára kiküldött kérdőív az alapvető könyvtári tevékenységek szerint csoportosított szolgáltatásokra vonatkozó 74 kérdést tartalmazott. A válaszok összesítésekor elsősorban az tűnt fel, hogy a hasonlóan gondolt profil ellenére mennyire különböznek egymástól az egyes egyetemi könyvtárak szolgáltatásai, és az azonos szolgáltatások teljesítésében is mennyi árnyalati különbség ismerhető fel.

A szolgáltatások felmérésének távolabbi célja tulajdonképpen azok koordinálása, vagyis egymás szolgáltatásainak igénybevételére való felhívás volt. A szolgáltatások koordinálásának igényét az a felismerés szülte, hogy sokkal olcsóbb más könyvtár működő szolgáltatását igénybe venni, mint ahhoz hasonlókat ismételtelen, párhuzamosan létrehozni.

A koordinálható szolgáltatások között első helyen jöhet számításba a rendelkezésre bocsátás akár könyvtárközi kölcsönzés, akár reprográfiai szolgáltatás formájában. Másodsorban a bibliográfiai szolgálat, azután a fordító szolgálat, és legvégül kerülhet sor az elméletileg legegyszerűbbnek látszó állománygyarapítás koordinálására. Egyértelmű volt a résztvevők többségének állásfoglalása a tekintetben, hogy egyrészt a mások számára teljesített szolgáltatás nem lehet díjtalan, másrészt a térítés díjából a szolgáltatást teljesítő könyvtárost anyagilag is érdekeltté kell tenni.

Fontos megállapítása volt az igazgatói tanácsnak az is, hogy a legtöbb egyetemi könyvtár fenntartó szerve nem jó szemmel nézi a más könyvtárak számára teljesített szolgáltatásokat, mert nem érzi feladatának az országos szolgáltatások létesítését és fenntartását. Mivel azonban az egyetemi könyvtárak értékes állományát nem volna helyes az országos tájékoztató szolgáltatások vérkeringéséből kivonni, a létesítésükhöz szükséges beruházási költségeket központi alapból kellene az egyetemi könyvtárak számára biztosítani. Az országos szolgáltatások fenntartásának költségeit részben a fenntartó szerv költségvetésében kellene biztosítani, a mindenkori művelődéspolitikai irányelveknek megfelelő mértékben. A szolgáltatás fenntartásának további költségeit az érték járó térítésből kell fedezni.

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsa felkéri a Könyvtárügyi Osztályt, hogy a rektori-párttitkári értekezleten vesse fel az egyetemi könyvtáraknak az országos szakirodalmi szolgáltatások rendszerében betöltött szerepének kérdését, és hívja fel az egyetemek állami vezetésének figyelmét arra, hogy ezeknek a fenntartására a szükséges pénzügyi és erkölcsi támogatást biztosítsák.

x x x

Az ismertetett témákon kívül részletesen foglalkozott a Tanács a KMK által összeállított "Tervezet a főiskolák/főiskolai jellegű intézmények könyvtárainak fejlesztésére" című anyaggal is. Kivonatolt ismertetésre ez alkalommal nem kerül sor, mivel belső anyagnak tekintendő. A Könyvtárügyi Osztály a későbbiekben saját hatáskörében fog foglalkozni az anyagból kinövő normatíva-tervezettel.

1974.

AZ EGYETEMI KÖNYVTÁRAK STATISZTIKAI ADATSZOLGÁLTATÁSÁNAK EGYSÉGESÍTÉSE

ZSIDAI József könyvtárigazgató

Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Miskolc

Az egyetemi könyvtárak jelentőségüknél és nagyságuknál fogva olyan fontos szerepet töltenek be a hazai könyvtárügyben, a felsőoktatásban és a tudományos kutatásban, hogy statisztikai módon való sajátos jellemzésük indokolt. Ugyanakkor az egyetemi könyvtárak részéről fokozódik is a szoros együttműködésre irányuló igény. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatták, hogy a közös tárgyalások alkalmával igen nehéz volt az egyes könyvtárak tevékenységének számszerű jellemzése, mivel a statisztikai adatok gyűjtése, feldolgozása és közlése az egyes egyetemi könyvtárakban - az országosan kötelező adatközlés mélységén túl - sok esetben merően különböző. A javaslatban szereplő egységes adatközlés - a hivatalos statisztika méretein belül - olyan területekre terjedne ki, amelyek pregnánsan jellemzik az egyetemi könyvtárakat, amelyekkel jól összemérhető az egyes könyvtárak tevékenysége.

A központi könyvtár és a hálózat egyes adatai egymás mellett szerepelnek, s ezen túl a központi könyvtárra speciálisan vonatkozó - olvasószolgálati stb. - vetületek.

A javaslat készítésénél messzemenően arra törekedtünk, hogy újabb és tulzott terhet ne rójunk a könyvtárakra. Csak olyan adatok gyűjtését javasoltuk tehát, amelyeket eddig is gyűjtöttek, csupán néhol (az értelmezésben és a közlésben) tértünk el - lényegesen az egyszerűsödés irányába - az eddigi gyakorlattól.

JAVASLATOK AZ EGYETEMI KÖNYVTÁRHÁLÓZATOK KORSZERŰSÍTÉSÉRE

CSÚRY István könyvtárigazgató

Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára, Debrecen

Egyetemeink könyvtári rendszerét központi könyvtár és tanszéki könyvtárak munkamegosztáson és kooperáción (a szorosan vett tanszéki irodalomszükséglet ellátásának decentralizált, az általános, összetett és a közös könyvtári feladatoknak centralizált megoldásán) alapuló egysége határozza meg. E rendszer megfelelően igazodik az egyetem működési strukturájához, ezért alapjaiban megtartandó. Továbbfejlesztése vagy reformja ott és annyiban szükséges, ahol és amennyiben az egyetem szervezete, működése fejlődik vagy módosul, ill. amennyiben azt magában a rendszerben rejlő lehetőségek teljesebb kiaknázása vagy funkcionális nehézségek, hibák kiküszöbölése - egyáltalán: az eredményes és gazdaságos korszerű megoldásokkal való lépéstartás - megkívánja. E tényezők közül a következőket látjuk olyanoknak, amelyek ma a hatékony irodalomellátás ellenében érvényesülnek.

a) A teljesen önálló tanszékek mozaikszerű szervezeti képletét fokozatosan a tanszékcsoportok integrált egységeinek rendszere fogja felvál-

tani. E folyamatot szükségképpen követnie kell az irodalomellátás szervezetének is.

b) Az egyes tanszék tudományszakára szorító irodalom gyűjtése nem teszi lehetővé komplex témák kutatását vagy a speciális tárgy összefüggéseiben történő vizsgálatát.

c) Nem lehet élesen és elvszerűen elhatárolni a rokon (sőt a nem rokon) tanszékek gyűjtését. Szükségszerű párhuzamosságok s ezeknek megfelelő fehér foltok állnak elő a gyűjtésben tanszék és tanszék, ill. központi könyvtár és tanszéki könyvtár viszonylatában. Ez nemcsak gazdasági hátrány, hanem idővesztés és bizonytalansági tényező a kutatásban.

d) Kis könyvtári egységek üzemeltetése sem a tárolás, sem a használat, sem pedig a könyvtári munka szempontjából nem gazdaságos.

e) A jelenlegi, jórészt önkéntességen alapuló könyvtári kooperáció mellett sok könyvtári munka és felelősség terheli az oktatókat, nem érvényesülnek megfelelően a könyvtári szakszempontok, nem lehet a központi könyvtár szolgáltatásait a tanszéki könyvtárakon belül hatékonyan gyümölcsöztetni.

Mindezek alapján javaslom, hogy a (tárgyi, gazdasági és szemléleti) feltételek létrejöttével ill. a tanszékcsoportok szervezésével összhangban, a tanszéki könyvtárak (személyzetükkel, állományukkal, felszerelésükkel együtt) olvadjanak össze tanszékcsoporti könyvtárakká ("tömbkönyvtárakká"). A közös könyvtárak mellett (azok kihelyezett részeként) a szükségletnek megfelelően létre kell hozni kisebb laboratóriumi (klinikai, dolgozószobai, stb.) kézikönyvtárakat. Az összevont könyvtárak érdemi (tartalmi) vezetéséért a tanszékcsoport vezetője, könyvtári szakszempontból való vezetéséért, hivatali, gazdasági igazgatásáért, s az üzemelés technikai feltételeinek biztosításáért a központi könyvtár vezetője legyen felelős. A tanszékcsoporti gyűjtemények kialakításában a központi könyvtár is részt vesz, állományának releváns anyagával. A széttagolt könyvtárfejlesztési keretek összevonandók, a tömbkönyvtárat közösen fenntartó tanszékek és a központi könyvtár koordinált beszerzési tevékenységének pénzügyi alapjaként.

AZ EGYETEMEK HÁLÓZATI KÖNYVTÁRAINAK SZERVEZETI, MUNKAÜGYI ÉS BÉRPROBLÉMÁI

(Összeáll.: Keresztényi József, Oláh György és Miszti László)

MISZTI László könyvtárigazgató helyettes

Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára

1. A szervezeti problémákat a referátum a központi könyvtár és a hálózati könyvtárak viszonyának kérdése felől közelítette, annak a kritériumnak alapján osztályozva az egyetemi könyvtárakat, hogy szervezeti felépítésükben van-e külön hálózati és módszertani osztály, illetve csoport, vagy nincs. A tanács ezt nem fogadta el; a tulnyomó többség véleménye szerint a központi és hálózati könyvtárak kapcsolatában a következő négy fokozatot lehet megkülönböztetni:

a) a tanszéki könyvtárak teljesen önállóak, a központi könyvtár csak bizonyos szolgáltatásokat nyújt számukra, de érdemi hatáskörrel hálózati vonatkozásban nem rendelkezik;

- b) a hálózati könyvtárak önálló, decentralizált könyvtárakként működnek, a központi könyvtár funkcionális (szolgáltató, koordináló) szervként működik, maga az érdemi könyvtári munka (értve ezen a használatot) a decentralizált egységekben történik;
- c) a tanszéki könyvtárak a központi könyvtár letételeiként, kihelyezett részeként működnek;
- d) a decentralizált hálózati egységek költségvetésileg és személyzetileg is a központi könyvtárhoz tartoznak, tehát tényleges szervezeti egységei a központi könyvtárnak, és ebben a szervezeti formában teljes körű könyvtári funkciót látnak el.

Kétségtelen, hogy ez utóbbi szervezeti forma - ami az NDK-ban és Romániában általános, nálunk viszont csak nagyon szórványosan fordul elő - a legfejlettebb.

2. A hálózati könyvtárak munkájának irányítása az adott szervezeti formák következtében rendkívül problematikus. Ugyanis a hálózati könyvtárak az oktatási egységek vezetőinek közvetlen irányításával működnek, ebben a központi könyvtár szakmai szempontból nyújt ilyen vagy amolyan segítséget - ami szinte egyetemenként változik. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy a szakszempontok érvényesítésére a központi könyvtárnak nincs meg a kellő hatásköre. Ugyanakkor - főként revizori vizsgálatok alkalmával - egy-egy hálózati könyvtárban tapasztalt rendellenességért a központi könyvtárat is felelőssé teszik. Ezért javasolta az előterjesztés olyan értelmű rendelkezés kiadását, hogy könyvtári kérdésekben az egyetemi könyvtár igazgatója - gazdasági jellegű kérdésekben a gazdasági főigazgatóval, igazgatóval egyetértésben - a "rektor helyett" intézkedhessen és kiadott rendelkezései kötelező erejűek legyenek.

3. A hálózati könyvtárak állományának rendezése tekintetében az előterjesztés javasolta egy ún. "profilisztitási" rendelet kiadását, ami az évek folyamán felgyűlt, a gyűjtőkörbe nem tartozó, és az elavult, fölös példánnyá vált anyag kivonását írná elő, egyúttal szabályozván azt is, hogy a könyvtári állományban mit kell álló- vagy fogyó-eszköznek, illetve költségként elszámolható kiadásnak tekinteni.

4. A könyvtári létszámnormatíva kritériumául a hálózati könyvtárakban az előterjesztés szerint a könyvtári egységek számát kell tekinteni. A javaslat szerint főfoglalkozású könyvtárosi állás szervezésének a normatíváját 5000 (egyesek szerint 10 000) kötetben kellene megállapítani. (Az akadémiai hálózatban ennek normatívája 2000 kötet.) Az erre vonatkozó rendelkezésben még a következőket is rögzíteni kellene:

- a) a hálózati könyvtárosok kinevezése, illetve más egyetemi állásokon levő dolgozók könyvtárossá való átminősítése a központi könyvtár igazgatójának hozzájárulásával történhet (ui. a szervezeti szabályzat eme előírását nem mindig és nem mindenhol tartják be);
- b) a meglévő könyvtárosi álláshelyeket átszervezni vagy megszüntetni szintén csak a központi könyvtár igazgatójának hozzájárulásával lehet;
- c) a főfoglalkozású hálózati könyvtárosok más munkára való beosztásához - akár ideiglenes jelleggel is - ugyancsak a központi könyvtár igazgatójának hozzájárulása szükséges.

E javaslat kapcsán merült föl az a gondolat, hogy el kellene készíteni a tanszéki könyvtárosok munkakörének a leírását.

5. A könyvtárosi szakképesítés problémáját illetően az előterjesztés azzal a javaslattal él, hogy a hálózati könyvtárakban első sorban olyan könyvtárosokat kell alkalmazni, akik az illető oktatási egység profiljába vágó felsőfoku képzéssel, egyetemi vagy főiskolai végzettséggel rendelkeznek, biztosítván számukra annak a lehetőségét, hogy a könyvtárosi szakképzést megszerezhessék.

A vita során fény derült arra, hogy műszaki, orvosi, de még közgazdasági profilu könyvtárakban is nehéz, mondhatni lehetetlen ennek az előírásnak az érvényesítése. Ugyanakkor viszont rendkívül fontos az idegen nyelvismeret, amit a bérezésben honorálni kell.

A középiskolai végzettséggel rendelkező hálózati könyvtárosok számára az előterjesztés azt javasolta, hogy nekik - az alkalmazástól számított 5 éven belül - el kell végezniük a középfoku könyvtárosi tanfolyamot, számukra a szakképzést ez biztosítaná.

6. A hálózati könyvtárosok státus- és bérrendezése tekintetében az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsa egyöntetűen magáévá tette a javaslatot, nevezetesen azt, hogy számukra a központi könyvtárakéval azonos státus- és bérrendszer bevezetése lenne indokolt. Mivel azonban ennek a bevezetése csak egy új könyvtárosi státus- és bérrendszerrel egyidejűleg, illetve azon belül lehetséges, átmenetileg fel kellene mérni, mekkora összegre lenne szükség az egyes egyetemi könyvtári hálózatokon belül ahhoz, hogy a hálózati könyvtárosok bére a központi könyvtárban azonos munkaterületen dolgozóknak szintjére emeltessék.

AZ AGROINFORM HÁLÓZATBA TARTOZÓ EGYETEMI KÖNYVTÁRAK HELYZETE, PROBLÉMÁI ÉS MUNKAEREDMÉNYEI AZ 1973. ÉVI BESZÁMOLÓK ALAPJÁN GEDAY Gusztáv könyvtárvezető Kertészeti Egyetem Könyvtára

A hálózatba hat egyetemi könyvtár tartozik. A referátum foglalkozik történeti fejlődésükkel, jelenlegi helyzetükkel és közli az 1973. évi munkájuknak tévyszámait.

Az állomány nagysága, az évi abszolút fejlődés, a létszám, a könyvtárhasználat stb. tekintetében a mezőgazdasági egyetemi könyvtárak közül kimagaslik a gödöllői. Az állatorvosi, erdészeti és kertészeti egyetemi könyvtárak közötti csekély eltérést a társadalmi szükségletek magyarázzák. Javítani kell a könyvtáraknak erőfeszítéseiket a figyelőszolgálat és irodalomkutatás területén. Nehézséget okoz a megfelelő reprográfiai berendezések hiánya.

Az ismertetés további részében nem az abszolút számokra építve elemez, hanem speciális arányszámokhoz viszonyítva. Elsősorban összehasonlítja az egy hallgatóra jutó költségvetési kiadásokat az összes felsőoktatási intézmény között. Az agrárfelsőoktatás e téren mintegy 57%-os plusz eltérést mutat az átlagtól. Ennek ellenére az összes felsőoktatási intézmény könyvbeszerzésre fordított mintegy 25 millió forintjának a műszaki egyetemek 32, a közgazdasági egyetem 4, a tudományegyetemek 28, az orvostudományi egyetemek 12 és az agráregyetemek 7 százalékát használták fel.

A továbbiakban a könyvtárak évi statisztikai adatgyűjtéseire támaszkodva néhány jellemzőbb adat elemzése következik: a könyvtárak állomány-nagysága, 1973. évi állománygyarapodása és 1973. évi könyvhasználata.

A szakirodalmi állomány nagyságát illetően a szerző a könyv-, illetve teljes állományt egy nappali hallgatóra, egy egyetemi hallgatóra (nappali+levelező), egy oktatóra és egy kutatóra, egy egyetemi dolgozóra és egy olvasóra viszonyította. A legkedvezőbb ellátottságot az erdészeti, az állatorvosi és a kertészeti egyetemek könyvtárai mutatják.

Az 1973. évi állománygyarapodás viszonyítása hasonlóan történt, azonban itt a könyv- és a teljes állomány gyarapodásán kívül az alapadatok lehetővé tették a Ft-ra vetítést is. Az egy nappali hallgatóra eső évi könyvgyarapodás 2,6 és 6,1 kötet között ingadozik, ennek összege 244 és 469 Ft között, a teljes állománygyarapítás költsége pedig 953 és 1641 Ft között található. Ezen adatsorok is az erdészeti egyetem legkedvezőbb ellátottságát igazolták, egyúttal azonban rámutattak a debreceni és keszthelyi agrártudományi egyetemekenél a viszonylag alacsony összegű időszak kiadvány rendelésekre is.

A könyvtárhasználati mutató tekintetében a statisztikai felvétel korlátozott lehetőségei miatt két főbb mutató alakult ki: az egy olvasóra ill. az egy nyilvántartási napra eső könyvtárlátogatók, ill. kölcsönzött dokumentumok száma. Az egy olvasóra eső könyvtárlátogatók száma 7,7 és 29,0 fő között, a kölcsönzött dokumentumok mennyisége pedig 7,1 - 33,4 db között mozgott. E két mutató egybevetése egy-egy könyvtárnál jól mutatja, hogy a hallgatók agrárfelsőoktatási viszonylatban a könyvtárakat többnyire csak tanulószobának használják és nem veszik igénybe az egyéb könyvtári szolgáltatásokat. Kiderült még, hogy az egyetem hallgatóinak és dolgozóinak hány %-a a beiratkozott olvasója a könyvtárnak (33-96% között), valamint az összes olvasónak hány %-a külső olvasó (2-55% között). Mindkét mutató elemzése felhívja a figyelmet az egyes könyvtárak teendőire. A könyvtárak nagyobb hányadát a külső olvasók kevésbé veszik igénybe, viszont ott, ahol erőteljes dokumentációs munka folyik (pl. az Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára), minden második igénybevevő külső szakember.

AZ EGYETEMI KÖNYVTÁRAK ÉPÜLET- ÉS HELYISÉGPROBLÉMÁI

HILLER István könyvtárigazgató

Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára, Sopron

Az országos jellegű felmérés elkészítését többoldalas kérdőív alapján végeztük. A beküldött válaszok összesítése táblázatok formájában történt. A füzött alakban közrebocsátott jelentésnek három része van: az egyes könyvtárakról készített állapotvázlatok, általános jellegű kiértékelés, valamint a kérdőív pontjainak sorrendjét követő táblázatos összesítés.

Az összesítés (sajnos) nem a legkedvezőbb. Általában a közelmúltban épült vagy átépített könyvtáraknak nincs problémájuk. A kérdőívet beküldő 17 könyvtár közül 11 küzd jelenleg raktározási gondokkal, 11 esetben nem elegendőek a könyvtár helyiségei. 10 könyvtárnak lenne szüksége további olvasótermi férőhelyekre.

A legtöbb könyvtárban tulzsufoltak a dolgozószobák, ezek közül is leginkább az állománygyarapítás, feldolgozás, az olvasószolgálat helyiségei. Nagyon sok könyvtár von össze különböző könyvtári munkákat és funkciókat egy helyiségbe. A kézikönyvtári állomány dolgozószobákban való elhelyezése még szűkebbé teszi a feldolgozó helyiségeket. Praktikus megoldás a lépcsőházak, a könyvtárhoz vezető folyosók, előterek kiállító térként, katalógusteremként való berendezése. Technikai helyiségek, könyvkötészet, gépi információs szolgálat csak kevés helyen található.

A 11 hely- és épületgondokkal küzdő könyvtár között vannak olyanok, melyeknek egyelőre semmilyen kilátásuk sincs helyzetük javítására. A leggyakoribb megoldás a bővítés, új helyiségek igénybevétele. Három egyetemi könyvtár új épülettel, egy pedig toldaléképülettel oldhatja meg problémáit.

* * *

Korai lenne értékelni az Egyetemi Könyvtárigazgatói Tanács két évi tevékenységét. Ennek ellenére máris megállapíthatjuk, hogy a Tanács eddigi tevékenysége megfelelő irányban halad, kedvező hatással van az egyetemi könyvtárak munkájára, megfelelő fórum az együttműködés kiszélesítéséhez, a tapasztalatcseréhez.

Az egy testületbe összehozott sokféle profilu egyetemi könyvtárnak lehetősége nyílik a közös munkavégzés mellett egymás megismerésére, egységes és korszerű hivatásbeli szemlélet kialakítására, erőik összefogására. Mivel a Tanács mindig más nagy könyvtárban ülészik, a könyvtárak egymás megismerése révén közelebb kerültek egymáshoz.

A hazai legrégebb könyvtörténet új forrásterülete

MEZEY László

Azokban a könyvtárainkban, melyek régi könyvanyagot is őriznek, éppen nem ritkaság az olyan könyvkötés, amely (valamikor teljes) középkori kódex megmaradt darabja. Ezeknek gyűjtése a múlt század második fele óta meglehetősen ötletszerűen, inkább tudós kedvtelésként, semmint határozott tudományos programmal folyt. Pedig ezeknek a pergamendaraknak a jelentősége nem csekély. Minden egyes kódexmaradvány ugyanis hirt ad évszázadokkal ezelőtt elpusztult magyarországi könyvekről, nálunk ismert és hatást kifejtő szerzőkről, művekről, szellemi áramlatokról. Ebből világosan következik, hogy az ezekkel foglalkozás nemzeti művelődésünk első öt évszázadának (valójában nagyon hézagosan ismert) viszonyait biztosabban és teljesebben ismertté teheti. Ez volt az a fő szempont, amelyik az alábbiakból kitűnően bizony fáradságos és nagy körültekintést kívánó kutatási program kialakításához és megvalósításához vezetett.

Az ország jelenlegi területén a középkori kéziratos könyvek, tehát a szorosabban vett kódexek száma valamivel ezer fölött lehet. Ebből magyarországi eredetű vagy már a középkorban Magyarországon használat-